

Fakulta výtvarných umění Vysokého učení technického v Brně

akademický rok 2013/2014

Vysokoškolská kvalifikační práce (ateliérová práce)

posudek vedoucího

Jméno a příjmení studenta: Anna Tomanová

Název práce: *Když mamka dělá, co bych chtěla, aby dělala, a já, co by chtěla, abych dělala ona*

Posudek:

Projekt Anny Tomanové, prezentovaný formou dvou paralelních dokumentárních videí, se odvíjí od otázky smysluplnosti lidské práce, profesní specializace a zaměstnání. Dotýká se problematiky „*odcizení práce*“, která je ústřední pro marxistické a postmarxistické teorie. (Podle Marxe je práce „svobodná vědomá aktivita“. Popisuje celkem čtyři charakteristiky odcizení práce v kapitalistické společnosti: odcizení od produktu vlastní práce, odcizení od produkující činnosti samé, a tedy od sebe sama, odcizení od rodové podstaty člověka, odcizení od dalších jednotlivců.)

Pro Annu bylo inspirující čtení článku antropologa Davida Graebera, který v současných kapitalistických společnostech sleduje nárůst profesí, jejichž náplní je práce pro práci samou, tzv. „*práce na hovno*“. Upozorňuje, že už na zač. 20. stol. předvídaná automatizace lidské práce nedovedla společnosti ke kýženému zkrácení pracovní doby a k možnostem věnovat se vlastním zájmům, ale spíše k nárůstu administrativního sektoru, výpomocných a nadbytečných oborů.

Populární čtení Anně rezonovalo se zkušeností vlastní práce – umělecké tvorby – v níž jaksí automaticky spatřuje smysl. Porovnává ji s pohledem blízkých osob se zázemím v jiných oborech. Jejich vzájemnou komunikaci provází předsudky a nepochopení, v některých případech podpořené odlišnou generační zkušeností. Svůj pohled na smysluplnou práci Anna nejprve testovala v dialogu s kamarády, kteří pracují v oblasti informačních technologií. Následně se zaměřila na spolupráci s

matkou. Ta se podle vlastních slov ocitla v proměněné společenské i osobní situaci. Profesi si volila v době, která nepřála individuálním ambicím a kreativnímu podnikání. Většina české společnosti se podobně jako ona v průběhu normalizace soustředila na rodinu a soukromý prostor. Dnes pro ni původní profese kontrolorky ztratila smysl. Spolu s Annou podstoupila projekt, kdy se vzájemně pověřily prací, která je podle nich pro tu druhou smysluplná. Matka se na Annin popud pouští do realizace vlastních nápadů v oblasti oděvního návrhářství s ekologickým podtextem. Anna má vyrábět účelné, dekorativní předměty, které by podle matky dělaly radost druhým.

Obě činnosti jsou si teoreticky příbuzné. Obě vycházejí ze záliby, věnují se řemeslné a kreativní práci. Jejich výrobky slouží k užívání. Obě nahrazují strojovou výrobu za individuální, ruční. Když jejich zručnost doplní manažerské dovednosti, mohou na trhu uspět, a to mj. díky popularizované nostalgii k tradicím i zájmu o ekologii. Ve videodokumentu si obě pochvalují možnost svobodného nakládání s časem. Obě zároveň připouští maximální nasazení, nedostatek volného času. Tak aby se podle plánu uživily, budou možná pracovat jako stroje. Anna ve videodokumentu naznačuje obavu, že nebude mít čas na umění, matka obavu ze syndromu vyhoření.

Je zřejmé, že kreativní práce pro druhé, tak jak ji Anna vykonávala, podle tradičních představ matky (výroba betlémů, dekorativních předmětů), patří do komerčně vytěžované oblasti uměleckého řemesla. Autorský projekt¹ zde spočívá v reflexi práce, její společenské podmíněnosti a ve vzájemném dialogu, spolupráci s matkou. Proto je z mého pohledu škoda, že Anna věnovala většinu času řemeslné práci, méně pak zpětnému pohledu, zpracování získané zkušenosti. (Zdůrazňuji, že nemám na mysli pouze racionální analýzu, protože se u studentů často setkávám s mylnou představou o konceptuálním umění ve srovnání s tradičnějšími obory.)

¹ Claire Bishopová ve své studii participativního umění sleduje častý výskyt označení „projekt“ v umění po roce 1989. Podle ní nahrazuje „*umělecké dílo jako dokončený objekt, je poststudiovým, na výzkumu založeným sociálním procesem s otevřeným koncem, proměnlivou formou, rozšiřující se v čase*“. Označení umělecké činnosti s otevřeným koncem je podle Bishopové používáno v okamžiku, kdy je nápadný nedostatek toho, co bychom mohli nazvat sociální projekt – kolektivní politický horizont nebo cíl. BISHOP, C. *Artificial Hells, Participatory Art and the Politics of Spectatorship*. London, New York : Verso, 2012, s. 194.

Výsledky Aniny a matčiny práce nechávají videodokumenty jen tušit. Soustředí se na výřezy jejich pracovních stolů při jedné z vykonávaných činností. (Anna dlátem opracovává dřevo. Matka kreslí stříh.) Jistou nedořečenost lze v tomto ohledu vnímat jako součást autorského záměru. Podobně kladně hodnotím i rozhodnutí koncipovat audio jako dva monology, které doprovázejí obrazový záznam ruční práce. Vyznívají jako subjektivní úvaha nad jejím smyslem. Jsou navíc dobře provedené. Nevytěžený potenciál vidím v obsahu monologů. Kromě předvídatelných promluv o práci jako zábavě, výhodách i nevýhodách individuálně rozvrženého pracovního dne se v něm o zkušenostech zúčastněných moc nedovíme. Hovory se pohybují ve velmi obecné rovině. Vzhledem k záměru projektu by se například nabízelo zhodnotit uplatnění této práce na trhu, její přínos druhým apod. Anna konkrétněji nezvažuje rozdíl mezi uměním a nyní vykonávanou prací. Zajímavá se mně jeví i matčina zkušenost s proměnou hodnot a práce v české společnosti, kterou zažila a popsala v přípravných nahrávkách.

I přes výhrady se domnívám, že Anna provedla značný kus práce v procesu rozvíjení tohoto projektu. (Zpočátku vystupovala velmi radikálně, jako by věděla, co je a není „práce na hovno“. Dokument ukazuje daleko jemnější nuance. Např. když matka říká, že její práce kontrolorky nebyla na hovno, protože díky ní mohla mít rodinu.) Annin projekt nás mj. upozorňuje, že nežijeme v ideální společnosti, což odráží i svět práce. Oceňuji, že jej nebere jako danost, svým dílem brání onomu „odcizení“.

Ráda bych Annu podpořila v dalším rozvíjení tohoto projektu.

Návrh hodnocení: A

Vypracoval(a): MgA. Barbora Klímová, ArtD.

Datum: 20. 8. 2014

Podpis:

